

Тернопільський національний економічний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних економічних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина

Міждисциплінарна курсова робота

на тему:

**«ІНТЕГРАЦІЙНІ ВИМІРИ ЗАСАД ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ»**

Студент(ка) 4 курсу, групи МЕЄЕ-41

Тарновський С.О.

Галузь знань: 0305 Економіка і підприємництво

Напрямок підготовки: 6.030503 Міжнародна економіка

Фахове спрямування: Міжнародна економіка

Керівник:

д.е.н., професор

Савельєв Є. В.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Члени комісії:

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	5
1.1. Сутність, функції та складові зовнішньоекономічної політики України... 5	
1.2. Цілі зовнішньоекономічної політики	8
1.3 Сутність, форми та цілі економічної інтеграції	10
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	14
2.1 Партнерство та співробітництво між Україною та ЄС	14
2.2 Аналіз зовнішньоекономічних відносин України з ЄС	18
2.3 Переваги і недоліки торговельно – економічної інтеграції України до ЄС	24
2.4 Оцінка економічних ефектів від зони вільної торгівлі між ЄС та Україною	27
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА НАПРЯМКИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	32
ВИСНОВКИ.....	39

ВСТУП

В теперішній період розвитку української економіки одним із найактуальніших питань є ефективне співробітництво нашої держави із закордоном, оскільки саме відкритість країни на зовнішньому рівні, бажання оптимізувати і розширювати співпрацю з іншими країнами, здатні принести значні дивіденди, зокрема у вигляді закордонних трансфертів та інвестицій, вивчення і застосування закордонного досвіду в українських реаліях, та іншого, що є дуже важливим чинником в період інтеграції та глобалізації світової економіки.

Наша держава має досить сприятливе політико-географічне положення, знаходячись на перетині стратегічно важливих торговельних шляхів (шлях з Азії у Європу, транспортний коридор між Балтійським та Чорним морями, та інші). Крім того, Україна має значний потенціал як транзитна держава; сприятливі природно-кліматичні умови та віддаленість від вогнищ збройних конфліктів можуть сприяти підвищенню ефективності співробітництва України на зовнішньому ринку і, як наслідок притоку інвестицій в державу.

Отже, вдосконалення співпраці нашої держави з закордоном постає одним з ключових питань державної політики і потребує детального вивчення, оскільки здатне принести значні дивіденди Україні.

В теперішніх економічних та політичних умовах наша держава опинилась на роздоріжжі при формуванні своїх зовнішньоекономічних пріоритетів, постала проблема вибору з ким співпрацювати.

Механізм зовнішньоекономічної політики України тісно пов'язаний з усіма галузями економіки, суспільного та політичного життя, тому що позитивний внутрішньодержавний клімат є похідним саме від сприятливих умов зовнішнього середовища. На макрорівні зовнішньоекономічна політика впливає і зазнає впливу з боку інших держав та різного роду міжнародних організацій.

Зі здобуттям Україною незалежності, тема зовнішньополітичної діяльності нашої держави стала об'єктом досліджень багатьох науковців, зокрема С. Панчишина, П. Островерха, В. Андрущенко, В. Кулішова, С. Слухая, В. Базилевича, Л. Баластрик, О. Длугопольського та інших. За час незалежності видано багато наукової літератури, що охоплює дану тему.

Метою дослідження є аналіз інтеграційних вимірів зовнішньоекономічної політики України.

Завдання дослідження:

- ознайомитись з теоретичними засадами зовнішньоекономічної політики;
- проаналізувати європейський вектор зовнішньоекономічної діяльності України;
- виробити рекомендації щодо вирішення проблем інтеграції України та ЄС.

Об'єктом дослідження є принципи співробітництва України з іншими державами та міжнародними організаціями.

Предмет дослідження – економічний зміст зовнішньополітичної діяльності України.

Методи дослідження: в процесі дослідження були використані методи аналізу, дедукції, індукції та порівняння.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність, функції та складові зовнішньоекономічної політики України

Діяльність держави, спрямована на регулювання економічних відносин з іншими країнами й на забезпечення ефективного використання зовнішнього фактора в національній економіці, являє собою зовнішньоекономічну політику держави. Саме тому, зовнішньоекономічна політика України - це сукупність цілеспрямованих державних заходів щодо реалізації економічного потенціалу країни на зовнішньому ринку та задоволення власних потреб за рахунок товарів і послуг іноземного виробника.

Головним завданням зовнішньоекономічної політики є створення сприятливих умов для розширеного відтворення усередині країни.

Об'єктивним підґрунтям формування зовнішньоекономічної політики України є зовнішні економічні потреби, які своєю чергою стають фундаментом зовнішньоекономічного інтересу, а останній реалізується через політичний інтерес, перш за все економічний, і стає метою зовнішньоекономічної діяльності.

Реалізація зовнішньоекономічного інтересу - це завжди можливість вибору способів, форм, механізмів для досягнення мети. Цей вибір залежить від розстановки економічних сил, класів, соціальних груп, партій, від певної системи політичних відносин, панівного класу або політичної партії, ідеології, теоретичної економічної концепції та інших факторів. Тому зовнішньоекономічна політика країни завжди має високий рівень суб'єктивізму, бо залежить від інтересів певного класу, соціальної групи або політичної партії, блоку партій в уряді.

Зовнішньоекономічна політика держави ґрунтується на таких принципах як: адекватність національним інтересам; орієнтація на формування нової моделі зовнішньоекономічного розвитку; врахування

вимог сучасного світового розвитку; паритетність у відносинах з іншими державами; відповідність міжнародній практиці; селективна підтримка експортного виробництва на основі критеріїв ефективності; демократизація, демонополізація та деідеологізація зовнішньоекономічних зв'язків.

На зовнішньоекономічну політику України впливають такі фактори:

- загострення конкурентної боротьби на світовому ринку;
- дестабілізація валютних курсів;
- зростаюча нерівновага платіжних балансів;
- величезна зовнішня заборгованість країн, що розвиваються;
- економічна й політична нестабільність у країнах Східної Європи і у країнах колишнього СРСР.

Зовнішньоекономічна політика може бути наступальною і захисною. Ефективність функціонування зовнішньоекономічної політики залежить від реалізації обох функціональних завдань. Неможлива реалізація наступальної функції без чіткого відпрацювання захисної. Це глибоко взаємопов'язані процеси.

Наступальна функція - це отримання країною порівняльних та абсолютних переваг у результаті участі у світогосподарських відносинах.

Захисна функція реалізується для формування народногосподарської структури у відповідності з національними інтересами та цілями зовнішньоекономічної політики. Причини введення захисних заходів є такі:

- створення системи захисту вітчизняного ринку від іноземної конкуренції;
- захист окремих галузей та підприємств у період становлення нових виробництв, структурної перебудови і подолання кризових явищ;
- захист стратегічних галузей і підприємств;
- необхідність мати резерв торговельно-політичних уступок, обмін на аналогічні поступки країн-партнерів, важливих для вітчизняного експорту;
- проведення вибіркової структурної політики.

До основних складових зовнішньоекономічної політики України можна віднести:

- зовнішньоторговельна політика;
- валютна політика;
- політика у сфері залучення іноземних інвестицій;
- митно-тарифна політика.

Зовнішньоторговельна політика - це державна політика, яка впливає на зовнішню торгівлю через податки, субсидії, прямі обмеження експортних та імпорتنих операцій. Об'єктом регулювання зовнішньоторговельної політики є товаропотоки між країнами. Залежно від спрямованості товаропотоків розрізняють експортну та імпорتنу політику держави.

Експортна політика держави - реалізація на зовнішніх ринках товарів, стосовно яких країна має порівняльні переваги, стимулювання конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, підвищення серійності вітчизняного виробництва конкурентоспроможної продукції з метою розширення її вивозу на зовнішні ринки, тобто експортна політика спрямована на реалізацію економічного потенціалу країни на зовнішніх ринках.

Імпортна політика - спрямована на регулювання імпорту з метою захисту вітчизняного ринку від іноземної конкуренції та задоволення власних потреб за рахунок товарів іноземного виробництва.

Основними напрямками імпоротної політики є: обґрунтована політика імпортозаміщення та відповідні протекційні заходи стосовно товарів іноземного виробництва. Основними інструментами регулювання імпорту є жорстка митно-тарифна система та застосування нетарифних бар'єрів.

Валютна політика - це сукупність дій держави з метою підтримання економічної стабільності і створення основних засад розвитку міжнародних економічних відносин за рахунок впливу на валютний курс і на валютні відносини. Основними складовими валютної політики є дисконтна та девізна політика держави.

Політика у сфері стимулювання іноземних інвестицій - комплекс заходів держави для залучення, використання іноземних інвестицій на території країни та регулювання вивозу інвестицій за кордон.

Митно-тарифна політика - це комплексна система заходів, що спрямована на забезпечення економічного суверенітету країни; охорону її державних кордонів та реалізацію зовнішньоекономічної стратегії.

1.2. Цілі зовнішньоекономічної політики

Існування світового господарства на ринкових засадах та побудова ринкової економіки в Україні ставлять перед нею завдання, що пов'язані з її інтеграцією до світової економіки та участю в міжнародному поділі праці. Реалізація поставлених завдань дозволить підвищити ефективність національної економіки, її конкурентоспроможність на світовому ринку. Захист національних інтересів за умов посилення НТР та глобалізації, загострення конкуренції на світовому ринку потребує від уряду держави проведення зовнішньоекономічної політики, адекватної сучасним вимогам функціонування світового ринку та реальному рівню розвитку національної економіки.

Держава як виразник і втілювач національного економічного інтересу має свої цілі зовнішньоекономічної політики, зокрема генеральні і стратегічні, загальні (зростання економічного добробуту, зайнятість населення, монетарна стабільність, активний зовнішньоторговельний баланс) та спеціальні цілі.

Головною метою зовнішньоекономічної політики є забезпечення добробуту людей і розвиток особистості за умови економічної незалежності держави і стабільного економічного зростання.

Виділяють різні типи стратегічних цілей: кількісні (наприклад, зростання зовнішньоторговельного обороту); якісні (підвищення конкурентоспроможності товарів на світовому ринку); короткострокові (стимулювання експорту), середньострокові (створення спільних

високотехнологічних підприємств з іноземними партнерами); довгострокові (регіональна інтеграція та довгострокове співробітництво з певними країнами). Наприклад, вступ України до ЄС є не стратегічною метою, а засобом реалізації такої мети.

Реалізація всіх стратегічних цілей підпорядкована генеральній меті, а кінцевим завданням державної зовнішньоекономічної політики є зміцнення й оновлення соціально-економічних відносин у державі.

Спеціальні цілі зовнішньоекономічної політики України – це цілі окремих її складових. Зокрема, політика і сфері стимулювання іноземних інвестицій передбачає реалізацію відповідних цілей:

- залучення в країну додаткового інвестиційного капіталу, передових технологій та управлінського досвіду ринкового господарювання;
- створення конкурентного середовища для суб'єктів господарювання;
- збільшення обсягів національного виробництва за рахунок іноземних інвестицій;
- збільшення зайнятості населення та скорочення рівня безробіття;
- реорганізації та структурної перебудову економіки.

Основними цілями митно-тарифної політики є:

- ефективне використання інструментів митного контролю та регулювання товарообміну на митній території України;
- захист внутрішнього ринку;
- ефективний розвиток національної економіки;
- структурна перебудова економічної політики держави. Митно-тарифна політика дозволяє державі регулювати товаропотоки та географічну структуру експорту та імпорту з урахуванням довготермінових цілей розвитку країни, забезпечення макроекономічної стабільності, підтримання платіжного балансу, стабільного курсу національної валюти.

Окремі цілі за їхнім значенням у досягненні кінцевої мети можуть бути: а) гармонійними; б) автономними, що не залежать одна від одної; в) суперечливими, що частково перекривають одна одну; г) взаємовиключними,

що заперечують одна одну; д) домінувальними, що відбивають пріоритети ЗЕП.

Зовнішня економічна політика України в умовах ринкової трансформації економіки є мінлива й нестабільна, оскільки на неї впливають різноманітні внутрішні та зовнішні фактори: соціально-політична ситуація в певній країні, становище національної економіки, міжнародна ситуація в системі міжнародних відносин тощо. Саме тому, для України сьогодні актуальні наступні цілі зовнішньоекономічної політики:

Основними цілями зовнішньоекономічної політики держави є :

- створення сприятливих економічних та організаційно-правових умов для суб'єктів економіки у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;
- забезпечення раціонального входження економіки України у міжнародний поділ праці (пошук власного місця у світогосподарській структурі);
- підвищення конкурентоздатності економіки на основі структурної перебудови та модернізації виробництва;
- реалізація конкурентних переваг країни;
- розвиток орієнтованого на експорт сектору економіки, розширення експортного потенціалу країни.

Для реалізації зазначених цілей в Україні розробляється концепція довгострокової зовнішньоекономічної політики та державна програма розвитку експортного потенціалу.

1.3 Сутність, форми та цілі економічної інтеграції

Перш ніж перейти до аналізу інтеграційних процесів, необхідно визначити що ж таке інтеграція та її вплив на економічні процеси.

Економічна інтеграція являє собою об'єктивний процес розвитку стійких економічних зв'язків і поділу праці національних господарств, що близькі за економічним рівнем.

Основою інтеграції є вимоги високорозвинутих продуктивних сил, що переросли межі національних господарств. Інтеграційний процес у своєму розвитку проходить декілька стадій, у тому числі: створення єдиного ринку з уніфікацією юридичних та економіко-технічних умов торгівлі, спрямування капіталу і робочої сили, утворення валютного та економічного союзів.

Економічна інтеграція характеризується деякими істотними ознаками, що у сукупності відрізняють її від інших форм економічної взаємодії країн: взаємопроникненням і переплетенням національних виробничих процесів; широким розвитком міжнародної спеціалізації і кооперації у виробництві, науці і техніці на основі найбільш прогресивних і глибоких їхніх форм; глибокими структурними змінами в економіці країн-учасниць; необхідністю цілеспрямованого регулювання інтеграційного процесу, розробки скоординованої економічної стратегії і політики; регіональністю просторових масштабів інтеграції, тому що необхідні передумови першорядно складаються між країнами, де установилися тісні господарські зв'язки. За змістом інтеграція являє собою переплетення, взаємопроникнення і зрощування відтворювальних процесів країн регіону. З 1947 р. у світі було створено більш 60 інтеграційних угруповань, що визначалося цілим рядом передумов.

Передумови інтеграції:

- близькість рівнів економічного розвитку і ступеня ринкової зрілості країн, що інтегруються. За рідкісним винятком (НАФТА) міждержавна інтеграція розвивається або між промислово розвинутими, або між країнами, що розвиваються;
- географічна близькість країн, що інтегруються, наявність у більшості випадків загального кордону й історично сформованих економічних зв'язків;
- спільність економічних і інших проблем, що постають перед країнами в області розвитку, фінансування, регулювання економіки, політичного співробітництва і т. д. Економічна інтеграція покликана вирішити набір

конкретних проблем, що реально постають перед країнами, що інтегруються;

- демонстраційний ефект. У країнах, що створили інтеграційні об'єднання, звичайно відбуваються позитивні зрушення (прискорення темпів економічного зростання, зниження інфляції, зростання зайнятості і т. д.), що робить певний психологічний вплив на інші країни. Демонстраційний ефект виявив себе, наприклад, у бажанні країн колишнього СРСР якнайшвидше стати членами ЄС, навіть не маючи для цього макроекономічних передумов;
- «ефект доміно». Після того, як більшість країн того чи іншого регіону стали членами інтеграційного об'єднання, інші країни, що залишилися за його межами, зазнають деяких труднощів, пов'язаних з переорієнтацією економічних зв'язків країн, що входять в угруповання, одна на одну. Це нерідко приводить навіть до скорочення торгівлі країн, що залишилися за межами інтеграції. У результаті вони також змушені вступити в інтеграційне об'єднання.

На даний час велику роль у розвитку інтеграції в Україні відіграє її співпраця з такими міжнародними організаціями як Європейський Союз, Митний союз, країни СНД, СОТ, ООН, а також такими фінансовими інституціями як МВФ та Світовий Банк.

Щодо ЄС, то в останні роки відбулися позитивні зміни в співпраці даного об'єднання з Україною. ЄС виступає найбільшим надавачем двосторонньої підтримки Україні. Сфера співробітництва між ЄС та Україною дуже різноманітна: наука і технологія, вища освіта, промисловість, сільське господарство, енергетика, транспорт, телекомунікації тощо.

Європейський Союз надає гранти, економічну, технічну та фінансову допомогу у формі позик для підтримки платіжного балансу, а також виступає найбільшим інвестором в Україні.

Заходи, що здійснюються у сфері інституційної реформи і розвитку, зосереджуються на адаптації інституційної структури, яка сприяє розвитку суспільства на базі демократичних принципів та ринкової економіки.

Суть таких заходів полягає в наступному:

- сприяння адаптації українського законодавства до вимог світового ринку;
- забезпечення підтримки процесу реформ шляхом підготовки державних службовців на центральному і місцевому рівнях;
- сприяння розробці всебічної політики зайнятості і вирішенню питань безпеки праці, а також перепідготовки та перекваліфікації працівників;
- забезпечення підтримки в посиленні соціального захисту населення;
- сприяння розвитку системи кваліфікаційного навчання менеджменту для підтримки підприємництва в Україні.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1 Партнерство та співробітництво між Україною та ЄС

Європейська інтеграція - це магістральний напрям розвитку континенту, який визначить як ситуацію в самій Європі в третьому тисячолітті, так і її місце у світі. Від часу свого заснування 1957 року Європейський Союз поступово перетворився на один з найпотужніших фінансово-економічних і політичних центрів світу, ключовий компонент новостворюваної архітектури європейської безпеки, ядро системи європейських цінностей і стандартів.

Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України тому, що це є найкращим способом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин.

Для України європейська інтеграція - це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС.

Сьогодні Європейський Союз займає провідні позиції у світовому господарстві. На його частку припадає 41,4 % світового товарного експорту та 39,8 % імпорту, 42,8 % сагового експорту та 41,9 % імпорту послуг. Тому для будь-якої країни співробітництво з Європейським Союзом означає можливість отримати істотні економічні здобутки, які, зрештою, сприятимуть економічному зростанню та підвищенню життєвого рівня населення. При цьому слід зазначити, що таке співробітництво вигідне всім сторонам. Думка про те, що виграш одного партнера означає втрати іншого, є хибною.

Ось чому, враховуючи особливості сучасного стану економіки України, можна навести цілу низку аргументів на користь розвитку співпраці з ЄС :

1. Економічний потенціал ЄС та динаміка його розвитку дають можливість дійти висновку про те, що Європейський Союз являє собою великий ринок збуту виробів та джерело задоволення потреб України в найрізноманітніших споживчих та інвестиційних товарах. До того ж торгівля з ЄС є важливим джерелом надходження вільно конвертованої валюти, дозволяє обмежувати бартер, масштаби якого сьогодні загрожують економічній безпеці країни.

2. Співробітництво України з Європейським Союзом необхідне для технологічного оновлення українського виробництва. Виробничі технології українських підприємств відстають від тих, що їх використовують передові європейські країни, Україна не має капіталу, необхідного для модернізації наявних та створення нових сучасних підприємств. А без модернізації успадкованих від СРСР виробничих структур Україна навряд чи може сподіватися вийти на траєкторію стійкого економічного розвитку та подолати зростаюче відставання від економічно розвинутих країн, які визначають напрями та масштаби динаміки світової економіки. Іншими словами, йдеться про створення виробничо-технологічного укладу, порівнянного з європейським.

3. Протягом десятиліть українські підприємства були фактично відрізані від світового ринку. Тому їх вихід на європейський ринок має велике значення як джерело досвіду та практичних вмінь конкурувати з виробниками інших країн, розробляти та реалізовувати стратегію виробничо-комерційної діяльності, зорієнтованої на світову кон'юнктуру відповідних ринків. При цьому слід окремо зазначити, що вміння успішно діяти на міжнародних ринках веде до підвищення рівня та якості задоволення потреб національних споживачів.

4. Розвиток співробітництва з ЄС сприятиме повнішому використанню потенціалу України як транзитної держави, що означає

збільшення надходжень від експорту транспортних послуг та розвиток відповідних галузей промисловості.

5. Однією з тенденцій сучасного промислового розвитку є формування виробничо-комерційних ланцюгів, учасниками яких є фірми та підприємства різних країн. Інтеграція українських виробників у такі ланцюги дасть змогу виходити на нові перспективні ринки збуту, раціоналізувати власне виробництво, гнучкіше реагувати на зміни міжнародної економічної кон'юнктури, забезпечувати стабільний розвиток відповідних виробництв.

6. Європейський Союз - це невичерпне джерело досвіду функціонування ринкової соціально зорієнтованої економіки та державного регулювання економічних процесів. Очевидно, саме тут Україна може отримати знання щодо розробки та реалізації антимонопольної політики та здійснення контролю за концентрацією економічної діяльності, регулюванням фондового ринку, політики в галузі зайнятості тощо.

7. Розвиток співробітництва з ЄС неминує означає необхідність запроваджувати відповідні правила та стандарти вироблення та реалізації економічної політики, поведінки первинних економічних агентів. А це, в свою чергу, сприятиме формуванню прозорого середовища виробничо-комерційної діяльності на національному ринку, що має надзвичайно велике значення для України.

8. Розвиток міжнародного співробітництва в цілому та економічних зв'язків з ЄС зокрема безпосередньо впливає на більш раціональний розподіл ресурсів, підвищення ефективності економічних процесів, тобто має позитивні наслідки в довготерміновому плані.

9. Саме на європейському фінансовому ринку, який сьогодні є найбільшим у світі, Україна може мобілізувати кошти, необхідні для забезпечення макроекономічної стабільності, диверсифікуючи тим самим джерела зовнішніх запозичень.

Слід окремо зазначити, що сьогодні основні товарні потоки ЄС сконцентровані в межах самого союзу. На ринок ЄС припадає 62,7 % сукупного товарного експорту та 63,1 % імпорту. Іншими словами, ЄС сьогодні характеризується одним з найвищих рівнів внутрішньорегіональної торгівлі. А це означає, що вихід на внутрішній ринок Європейського Союзу великою мірою визначатиметься саме якісним рівнем співробітництва України з цим інтеграційним угрупованням.

Разом з тим було б помилкою замовчувати або применшувати складність процесу європейської інтеграції. Зрозуміло, що він буде тривалим і непростим. Серед іншого, інтеграція в Європу означає зростання відкритості національної економіки та конкуренції з боку фірм ЄС. При цьому неминучі досить болючі наслідки для окремих секторів, виробництв і навіть регіонів. Проте потенційні здобутки і переваги європейської інтеграції перевищують можливі втрати й ризики. Це було переконливо доведено попереднім досвідом всіх без винятку європейських країн, у тому числі тих, рівень економічного розвитку яких був нижчий від середнього: від Португалії на заході до Польщі та країн Балтії на сході, від Ірландії на півночі до Греції на півдні.

Про це хронологічно свідчить досвід першої (Данія, Ірландія, Велика Британія, 1973), другої (Греція, 1981, Іспанія, Португалія, 1986), третьої (Австрія, Швеція, Фінляндія, 1995) та сучасної (Польща, Угорщина, Чеська Республіка, Естонія, Словенія, Словаччина, Мальта, Кіпр, Латвія, Литва, Румунія, Болгарія) фаз розширення Європейського Союзу.

Економічно-торговельні відносини з ЄС - це потенційний шанс, яким треба вміти скористатися, розрізняючи наявні можливості і виправдану обережність від невиправданого оптимізму і популістських страхів.

Основними політичними вигодами послідовної європейської інтеграції є зміцнення стабільності демократичної політичної системи та її інститутів, модернізація правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства, поглиблення культури демократії і повага до

прав людини тощо. Європейська інтеграція також означає зміцнення національної безпеки та безпеки громадян, адже вона виключає застосування сили як методу вирішення залагоджування суперечностей, сприяє стабільності у відносинах з усіма сусідами. В цьому контексті успішне просування України шляхом європейської інтеграції може наблизити до Європи і Росію, зміцнить українсько-російські взаємини, що відповідає національним інтересам обох країн.

Як повноправний учасник побудови об'єднаної Європи, а в майбутньому - член Європейського Союзу, Україна зможе впливати на вироблення відповідних рішень і, таким чином, на процеси, що відбуваються на європейському континенті - перебуваючи осторонь, Україна не матиме ані економічних, ані політичних ресурсів для такого впливу і може перетворитися радше на слабкий об'єкт, ніж активний суб'єкт європейської політики. Можливою альтернативою європейській інтеграції є поступова маргіналізація України, її економічна недорозвинутість, політична нестабільність і поява нових загроз національній безпеці.

Геополітична невизначеність зробить Україну надто вразливою для зовнішнього тиску. Після початку розширення Європейського Союзу на схід та внаслідок активної участі в ньому всіх без винятку західних сусідів України опинитися поза цим процесом означатиме самоусунення від загальноєвропейських процесів і небезпеку ізоляції. В такому разі ціна неінтеграції може виявитися набагато вищою від ціни інтеграції.

2.2 Аналіз зовнішньоекономічних відносин України з ЄС

Автономний преференційний торговельний режим для України з боку ЄС почав діяти з 23 квітня 2014 року. За основу введення АПТР взято домовленості щодо лібералізації доступу до ринку Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію, зокрема, графік скасування увізних мит ЄС та домовленості щодо обсягів тарифних квот.

Зниження митних тарифів з боку європейської сторони раніше, ніж це зробить Україна в рамках глибокої та всеосяжної Зони вільної торгівлі, дає змогу вітчизняним підприємствам, що здійснюють експортну діяльність, краще адаптуватись до набуття нею чинності у 2016 році.

Згідно Державної служби статистики [12], експорт українських товарів до країн ЄС у 2014 році становив 17 млрд. дол. США, що на 2,6% більше, ніж у 2013 році. Позитивний ефект від введення торговельних преференцій можна було спостерігати у травні-серпні 2014 року, коли обсяг експорту зріс на 20% порівняно з відповідним періодом 2013 року. Але, у вересні-грудні динаміка дещо погіршилась, в результаті чого падіння вітчизняного експорту до країн Європейського Союзу склало 19,2%, що значно вплинуло на його загальний показник у кінці року (рис 1).

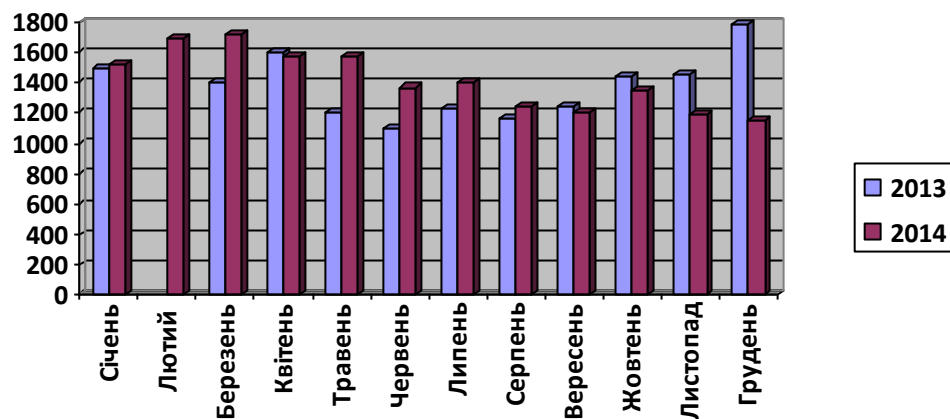

Рис. 2.1. Динаміка експорту українських товарів до країн ЄС у 2013-2014 рр., млн. дол. США

(побудовано автором за даними Державної служби статистики України [12])

Одним із основних факторів, що вплинув на загальну тенденцію експортної діяльності українських підприємств у минулому році є зменшення обсягів експорту Донецької та Луганської областей на 32,2% та 46,3% відповідно. Особливо, якщо врахувати, що у 2013 році частка Донецької області у загальному обсязі експорту товарів становила 19,6%, що дозволило їй зайняти перше місце серед регіонів України [12]. Так, приміром, зменшення обсягів виробництва у зоні військового конфлікту та зниження

експортних цін на чорні метали призвели до падіння у 2014 році експорту металургійної продукції у середньому на 13%.

Військова ситуація, що виникла на Сході України є ще однією причиною гальмування українського експорту до ЄС. Як зазначають вітчизняні експортери, даний фактор відлякує потенційних європейських партнерів та перешкоджає укладанню нових контрактів, навіть для тих підприємств, що досі не мали проблем у торговельних відносинах з країнами Європейського союзу. Особливо це стосується операцій з давальницькою сировиною, обсяг яких за підсумками 2014 року знизився на 16,4%.

Разом з тим, інвестиційний клімат в Україні минулого року не зміг забезпечити достатньої впевненості іноземних інвесторів у надійності вітчизняного бізнес середовища. За оцінками експертів Світового банку, у рейтингу легкості ведення бізнесу наша держава зайняла 96 місце зі 189 країн. Такий показник є одним з найгірших серед європейських держав.

Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну у 2014 році зменшився на 56,8% порівняно з 2013 роком [12], що, в свою чергу, значно зменшило шанси здійснити оновлення основних технічних та технологічних фондів виробничих підприємств.

Ще однією проблемою, що заважає українським експортерам більш інтенсивно освоювати європейський ринок, є фактична відсутність державної фінансової підтримки експортної діяльності. Наразі так і не створене експортно-кредитне агентство, діяльність якого полягала б у наданні страхових та гарантійних послуг вітчизняним експортерам і банкам-кредиторам за зовнішньоекономічними контрактами. Така підтримка з боку держави значно сприяла б поліпшенню іміджу українських підприємств при виході на ринки країн ЄС.

Однак, незважаючи на усі труднощі, у 2014 році ЄС став найбільшим торговельним партнером України. Його частка у структурі вітчизняного експорту становила 31,5%, що на 5,3% більше, ніж у 2013 році. Таке

зростання даного показника пов'язане, в першу чергу, з падінням експорту українських товарів до країн СНД, зокрема Російської Федерації.

Але, водночас, така галузь української економіки як машинобудування все ще демонструє збереження високої тенденції орієнтованості на російський ринок. Частка РФ в експорті окремих видів продукції машинобудування у 2014 році порівняно з часткою країн ЄС представлена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Частки Російської Федерації та Європейського Союзу в експорті окремих видів продукції машинобудування України у 2014 році

Назва (товарна група УКТ ЗЕД)	Обсяги експорту у 2014р. млн.дол. США	Частка РФ, %	Частка ЄС, %
Реактори ядерні, котли, машини (84)	2977,2	56,4	14,2
Електричні машини (85)	2682,1	25,1	61,5
Залізничні локомотиви (86)	839,4	71,7	8,6
Засоби наземного транспорту крім залізничного (87)	293,1	44,0	7,0
Літальні апарати (88)	246,4	29,4	4,4
Судна (89)	93,4	4,6	16,8
Прилади та апарати оптичні, фотографічні (90)	229,4	44,1	19,8

(побудовано автором за даними Державної служби статистики України [12])

З огляду на те, що Російська Федерація й надалі продовжує активно вести політику імпортозаміщення, скорочуючи обсяги імпорту, перш за все, високотехнологічної продукції, виникає нагальна проблема пошуку альтернативних ринків збуту для підприємств машинобудівної галузі. Зважаючи на політику сприяння Європейським Союзом збільшенню

українського експорту, такою альтернативою може стати ринок європейського економічного простору.

В свою чергу, переорієнтація експортерів продукції машинобудівної галузі на європейський ринок пов'язана з рядом проблем. Перш за все, орієнтованість машинобудівних підприємств в основному на російський ринок пояснюється збереженням певних виробничих ланцюгів між українськими і російськими підприємствами, спільними технічними стандартами в авіабудуванні, вагонобудуванні та важкій промисловості загалом. Реакцією машинобудівної галузі у 2014 році на скорочення обсягів експорту до РФ стало зменшення виробництва на 24%. Приміром, виробництво залізничних вагонів, які на 3/4 залежали від поставок на російський ринок упало до 300 вагонів на місяць у вересні 2014 (на 76,2% за 9 міс. поточного року).

Використання застарілих технологій у виробництві, низька інвестиційна привабливість, відсутність можливостей залучення недорогих фінансових ресурсів є основними факторами, які перешкоджають машинобудівним підприємствам освоїти європейський ринок. Як свідчить Державна служба статистики, у 2014р. інноваційною діяльністю займалися лише 16,1% промислових підприємств. Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств, кошти державних і місцевих бюджетів становили 5,3% від зального обсягу, кошти вітчизняних та іноземних інвесторів – 2,2%, кредити – 8,6% [12]. Це говорить про низький рівень залучення інвестицій в інноваційний розвиток промислових, у т.ч., машинобудівних підприємств, що є головною умовою забезпечення конкурентоспроможності на зовнішньому ринку.

Окрім того, очікується, що технічний перехід машинобудівних підприємств на європейські стандарти вимагатиме додаткового фінансування. З огляду на сучасний стан української економіки, зокрема, нестачу фінансових ресурсів та низькі кредитні рейтинги країни, підприємствам буде важко залучити необхідні кошти. В свою чергу, Угода

про асоціацію не передбачає спеціальної програми фінансової допомоги для вирішення цієї проблеми.

За цих умов, державна політика України має бути спрямованою на підтримку машинобудівної галузі. Особливо актуальним є остаточне прийняття закону «Про визнання галузі машинобудування однією з пріоритетних у промисловості України», який спрямований на забезпечення ефективного використання виробничого, науково-технічного та експортного потенціалу галузі машинобудування України і підвищення конкурентоспроможності продукції машинобудування, створення сприятливих умов для залучення інвестицій.

Для адаптації продукції українських підприємств до європейських стандартів Угодою про асоціацію передбачено десятирічний період. Відповідно до урядового звіту про виконання Угоди станом на 5 лютого 2015 року, вже чимало зроблено у даному напрямку. Зокрема, прийнято нову редакцію Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність», який спрямований на гармонізацію законодавчих актів з документами Міжнародної організації законодавчої метрології, Європейської співпраці із законодавчої метрології та актами ЄС. Також прийнято Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», який встановлює єдині правові та організаційні засади розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і процедур оцінки відповідності, здійснення оцінки відповідності відповідно до європейських вимог та положень Угоди про технічні бар'єри в торгівлі СОТ, відміну централізованої реєстрації сертифікатів відповідності в державній системі сертифікації. Прийняття цього Закону створює законодавче підґрунтя для адаптації «вертикального (секторального) законодавства», визначеного частиною другою Додатку III до Угоди. Загалом, у 2014 році прийнято 2313 національних нормативних документів, з яких 1998 гармонізованих з міжнародними та європейськими.

Але сьогоднішні реалії експортної діяльності вітчизняних підприємств вимагають пришвидшення дій з боку керівних органів держави щодо

імплементатії європейських стандартів з метою полегшення виходу українських товаровиробників на європейський ринок.

2.3 Переваги і недоліки торговельно – економічної інтеграції України до ЄС

Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України — це є найкращим способом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин.

Для України європейська інтеграція — це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід'ємна частина Європи, Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Інтеграція України в ЄС має свої переваги і для України, і для Європейського Союзу. Для нашої держави важливого значення набувають як процес її послідовного наближення до ЄС, так і стратегічний результат цього процесу - повноправне членство в ЄС.

Політичні переваги інтеграції України в ЄС пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог — інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство в ЄС відкриє шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, забезпечить ефективнішу координацію дій з європейськими державами у сфері контролю за експортом і нерозповсюдження зброї масового знищення, дозволить активізувати співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом тощо.

Євроінтеграція сприятиме зростанню продуктивності економіки та темпів технологічної модернізації під впливом конкуренції на єдиному європейському ринку та забезпеченню вільного доступу до новітніх технологій, капіталу, інформації; підвищенню кваліфікації робочої сили за умов їх вільного руху в межах єдиного ринку; створенню більш сприятливого інвестиційного середовища; істотному зростанню обсягів торгівлі на ринку ЄС; створенню передумов для прискореного зростання взаємообміну в галузях з підвищеним рівнем науки та техноємності; підвищенню якості регулятивних інститутів у бюджетній, банківській, фінансовій сферах та корпоративному управлінні. Економічна інтеграція також надасть можливість використовувати фонди регіонального розвитку ЄС для прискорення виходу на вищий рівень економічного розвитку, властивий більш розвиненим країнам Євросоюзу.

Соціальні переваги членства в ЄС пов'язані з наявними тут високим рівнем соціальних стандартів і розвитку гуманітарної сфери, ефективним захистом прав працівників, розвинутою системою охорони довкілля. Наслідком інтеграції України в ЄС стануть суттєві зміни в забезпеченні права на вільне працевлаштування, адекватної оплати та безпеки праці, гарантій соціального забезпечення, належних умов життя громадян, охорони здоров'я, освіти, культури, соціального захисту і соціального страхування відповідно до європейських стандартів.

Сама мета інтеграції, як доводить досвід практично всіх нових країн членів ЄС, стала потужним стимулом необхідних для цього соціально-економічних перетворень. Після розширення Україна стає безпосереднім сусідом ЄС, що визначить посилення впливу ЄС на Україну, зокрема, в контексті подальшої демократизації українського суспільства і зміцнення європейської орієнтації населення України.

На мою думку, розглядаючи, наприклад, торговельно-економічну сферу, можна виділити наступні переваги (в довготерміновій перспективі): розширений Євросоюз може стати найбільш значним ринком збуту

українських товарів та джерелом українського імпорту і стати для України головним торговельним партнером; поліпшаться умови доступу українських експортерів на окремі товарні ринки нових членів ЄС внаслідок переважного зниження рівня тарифного захисту і підвищення рівня конкурентного середовища в країнах-кандидатах; запровадження в країнах-кандидатах інститутів ринкового регулювання ЄС має призвести до певного скорочення обсягів контрабандних торгових операцій та інших форм тіньових операцій, що матиме позитивний вплив на державний бюджет України.

Я вважаю, що недоліками інтеграції України до ЄС у короткотерміновій перспективі можуть бути: перехід нових держав-членів до єдиного митного тарифу ЄС та збільшення рівня тарифного захисту щодо низки товарів українського експорту; позбавлення нових держав - членів ЄС можливості самостійно регулювати свій торговельний режим щодо України; можлива втрата українськими експортерами традиційних ринків збуту в нових країнах-членах ЄС внаслідок розширення сфери застосування антидемпінгових заходів щодо України; скорочення обсягів традиційного українського експорту до ЄС внаслідок часткової переорієнтації товаропотоків між нинішніми та новими членами ЄС.

Говорячи про фактори, що гальмують рух України до Європи виділимо низку таких внутрішніх проблем.

По-перше, це повільність у проведенні економічних реформ, відсутність помітних результатів внутрішніх соціально-економічних трансформацій. Без цього вступ до ЄС буде залишатися недосяжною мрією.

По-друге, тривогу викликає високий рівень корупції та економічної злочинності.

По-третє, відсутність консенсусу стосовно європейського вибору як серед населення, так і на рівні державних інституцій.

По-четверте, явний дефіцит досвідчених фахівців з євроінтеграції, насамперед, серед політичної еліти і державних службовців України.

Отже, щоб інтегруватись у ЄС, Україні необхідно суттєво змінити процес реалізації економічної та фінансової політики. Потрібно фактично відмовитися від протекціоністських заходів у сфері експортно-імпортних операцій, легалізувати тіньову економіку, дотримуватись вимог щодо захисту прав людини. Чи не найбільші зміни мають відбутися на фінансовому ринку.

Треба змінити інструментарій регулювання валютного ринку та створити умови для злиття нашого фінансового ринку з глобалізованим світовим. На практиці це може докорінно змінити ринок фінансових послуг у країні й особливо — банківську систему. Все це вимагає, на нашу думку, ґрунтовних наукових досліджень.

Основними напрямками інтеграційного процесу для України є адаптація законодавства України до законодавства ЄС, розвиток торговельних відносин між Україною та ЄС, інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки, політична консолідація та зміцнення демократії, зміцнення фінансової складової євро інтеграційного руху України, адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС, культурно - освітня і науково-технічна інтеграція, регіональна інтеграція України, галузева співпраця, співробітництво в галузі охорони довкілля.

2.4 Оцінка економічних ефектів від зони вільної торгівлі між ЄС та Україною

Європейський Союз – це найбільший єдиний ринок в світі, який складається з 28 країн та охоплює населення, чисельність якого в 11 разів перевищує чисельність населення України. Це понад 500 мільйонів споживачів, середній дохід яких складає 39,000 доларів США. Для того, щоб Україна могла легко та ефективно продавати свої товари на цьому ринку, відповідні регламенти, стандарти вимоги щодо безпечності продукції мають бути гармонізовані відповідно до вимог ЄС. Після гармонізації та впровадження ЗВТ+, більш тісна економічна інтеграція забезпечить українським товарам кращі умови доступу до ринку ЄС.

Одним з головніших наслідків ЗВТ+ для підприємств буде негайне скасування ввізного мита для більш ніж 97% усіх товарів, що експортуються з України до ЄС, включаючи сільськогосподарські товари. Тільки для 3% експорту (деякі сільськогосподарські товари) ввізні мита не будуть повністю скасовані. Навіть для цих товарів певна частина експорту в межах тарифних квот буде здійснюватися на безмитній основі. Разом з тим, така частка обмеженого експорту (відома як тарифна квота) є досить суттєвою і за розрахунками після набуття чинності ЗВТ+ відразу більше ніж 99% існуючого українського експорту до ЄС буде ввозитися без сплати імпортного мита.

У таблицях 2.2 та 2.3 наведена детальна інформація про тарифну економію внаслідок запровадження ЗВТ+ для основних експортних товарів з України (на які припадає майже 60% усього експорту до ЄС).

Таблиця 2.2

Експорт сільськогосподарської продукції в ЄС

Товари	Мито ЄС, що зараз сплачує Україна	Мито/квота за ЗВТ+
Овочі, фрукти та горіхи (ГС 0713, 0802, 0811)	До 20,8% + 8,4 €/100 kg/net	0%
Пшениця (ГС 1001)	До 186 €/т	0% для перших 950тис. тон із збільшенням до 1 млн. тон протягом 5 років
Кукурудза (ГС 1005)	До 94 €/т	0% для перших 400тис. тон із збільшенням до 650тис. тон протягом 5 років
Соеві боби, насіння та олійне насіння (ГС 1201, 1204, 1205, 1206, 1207, 1507, 1512, 2306)	До 9,6%	0%

Вироби з шоколаду (ГС 1806)	До 43%	0% для перших 2тис. тон із збільшенням до 3тис. тон протягом 5 років
Фруктовий сік (ГС 2009)	До 33,6% + 20,6 €/100 kg/net	0% для перших 10тис. тон із збільшенням до 20тис. тон протягом 5 років
Спирт (ГС 2208)	До 1% об/гкл + 6,4 €/hl	0% для перших 27тис. тон із збільшенням до 100тис. тон протягом 5 років

Таблиця 2.3

Експорт несільськогосподарської продукції в ЄС

Товари	Мито ЄС, що зараз сплачує Україна	Мито/квота за ЗВТ+
Мінеральне паливо (ГС 25-27)	До €2,6/t/net	0% перехідний період до 3-х років
Хімічна продукція (ГС 28-38)	До 17,3%	0% перехідний період до 7-ми років
Вироби з пластику (ГС 3907, 3920, 3923)	До 6,5%	0% перехідний період до 3-х років
Деревина та вироби з дерева (4401-3, 4407, 4410, 4412, 4415, 4418)	До 10%	0% перехідний період до 5-ти років
Текстиль та одяг (ГС 5601, 6303, 6307)	До 12%	0%
Устаткування та електроприлади (ГС 84-85)	До 14%	0% перехідний період до 7-ми років
Транспортні засоби та	До 7,7%	0%

обладнання (ГС 8606, 8708, 8802, 8901)		
Медичне обладнання (ГС 9018, 9401, 9403)	До 5,6%	0%
Спортивне обладнання (ГС 9506)	До 4,7%	0%

Гармонізація законодавства та процедур в сфері державних закупівель надасть можливість українським підприємствам приймати участь на рівних умовах з європейськими підприємствами у проведенні робіт за державним замовленням, наданні послуг та у проведенні тендерів на рівні ЄС, національному та регіональному рівні. Обсяг цього ринку складає майже 2,5 трлн. доларів США.

Таблиця 2.4 дає змогу визначити низку секторів в Україні, у яких існує можливість збільшення обсягу виробництва внаслідок гармонізації з правилами та нормами ЄС.

Таблиця 2.4

Збільшення обсягу виробництва

	Обсяг виробництва в Україні
Сільське господарство, рибне та лісове господарство	+1,1%
Злакові/олійне насіння	+1,1%
М'ясо	+2,2%
Цукор/кондитерські вироби	+4,7%
Рослинні та тваринні жири	+5,5%
Фрукти та горіхи	+3,8%
Устаткування та електроніка	+7,4%
Автомобілі/запасні частини	+4,7%
Транспортне обладнання	+3,3%

Чорні метали	+2,6%
Вироби з металу	+5,8%

Україна також знизить тарифні ставки на імпорт з ЄС. Це призведе до збільшення імпорту з ЄС, що забезпечить більш широкий вибір для споживачів та зниження цін. Виробники в Україні отримають доступ до широкого спектру більш дешевих промислових товарів, комплектуючих та обладнання. Крім того, кращі стандарти охорони здоров'я та безпеки продукції також будуть вигідними для українських споживачів, оскільки для них буде гарантована якість товарів, що продаються, а також більша безпека для всіх.

Кращий доступ до ринків третіх країн буде забезпечений завдяки гармонізації технічних регламентів та стандартів згідно з вимогами ЄС та перехід на прийнятні в усьому світі стандарти шляхом укладання з ЄС угод про взаємне визнання, що також передбачатиме перспективу визнання відповідних українських товарів на ринках США, Японії, Канаді та Кореї.

Приведення українського законодавства в багатьох сферах комерційної діяльності у відповідність вимогам ЄС за програмою, визначеною у ЗВТ+, встановить графік поліпшення внутрішнього інвестиційного клімату та перехід до більш прозорих правил ведення бізнесу, які б зробили внутрішнє економічне середовище більш привабливим для іноземних та вітчизняних інвесторів. Це дозволить зменшити витрати та рівень ризику в бізнесі, а також підвищити передбачуваність інвестування в Україні.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА НАПРЯМКИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Процес європейської інтеграції України засвідчує наявність низки проблем інституційної співпраці з ЄС. Проведені дослідження засвідчили необхідність нового аналізу чинників інтеграції України до ЄС, поділу їх на ринкові та інституційні, виявлення проблем на сучасному етапі ринкових реформ та розвитку громадянського суспільства (рис.3.1).

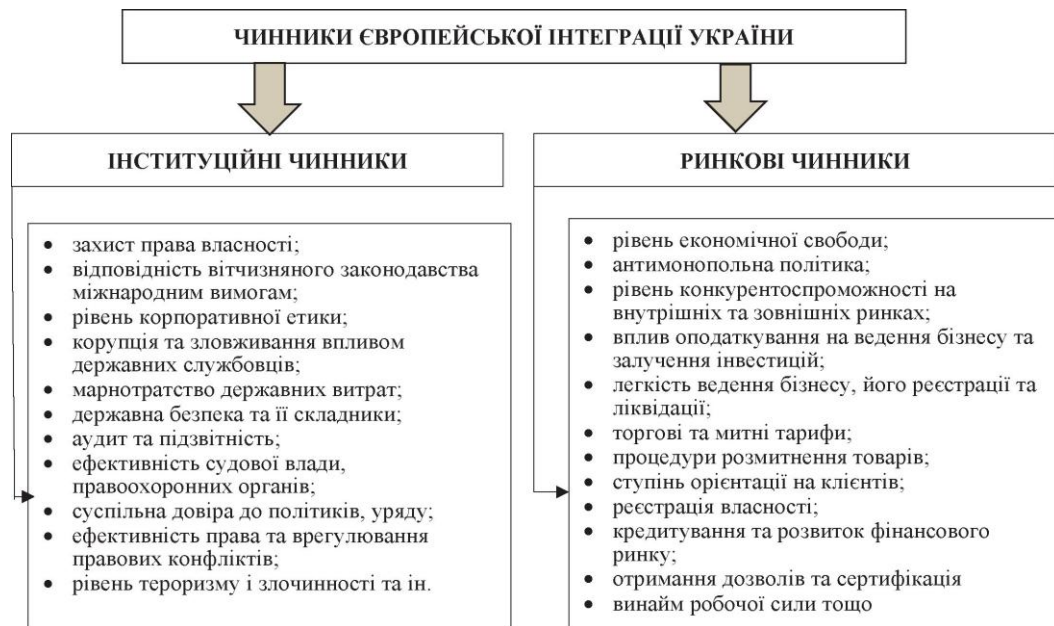

Рис.3.1. Інституційні та ринкові чинники європейської інтеграції України

Згідно з Угодою про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, одна з провідних ролей в інституційній системі країни належить Верховній Раді України (ВРУ). Саме ВРУ забезпечує реалізацію євроінтеграційного курсу держави шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів, де особлива роль у цьому процесі належить Комітету Верховної Ради з питань європейської інтеграції, який забезпечує експертизу внесених до ВРУ всіма суб'єктами права законодавчої ініціативи законопроектів на їх відповідність *acquis communautaire*.

Завданням парламентського Комітету з питань європейської інтеграції є не продукування законопроектів, а їх перевірка на предмет відповідності до права ЄС, а також тим зобов'язанням, які Україна має перед СОТ та Радою Європи.

Пропонуємо розглянути систему інституцій (рис.3.2), що відповідають за реалізацію політики інтеграції України до ЄС, де враховано діяльність новоствореного виконавчого органу - Урядового офісу з питань європейської інтеграції у складі Секретаріату Кабінету Міністрів України.

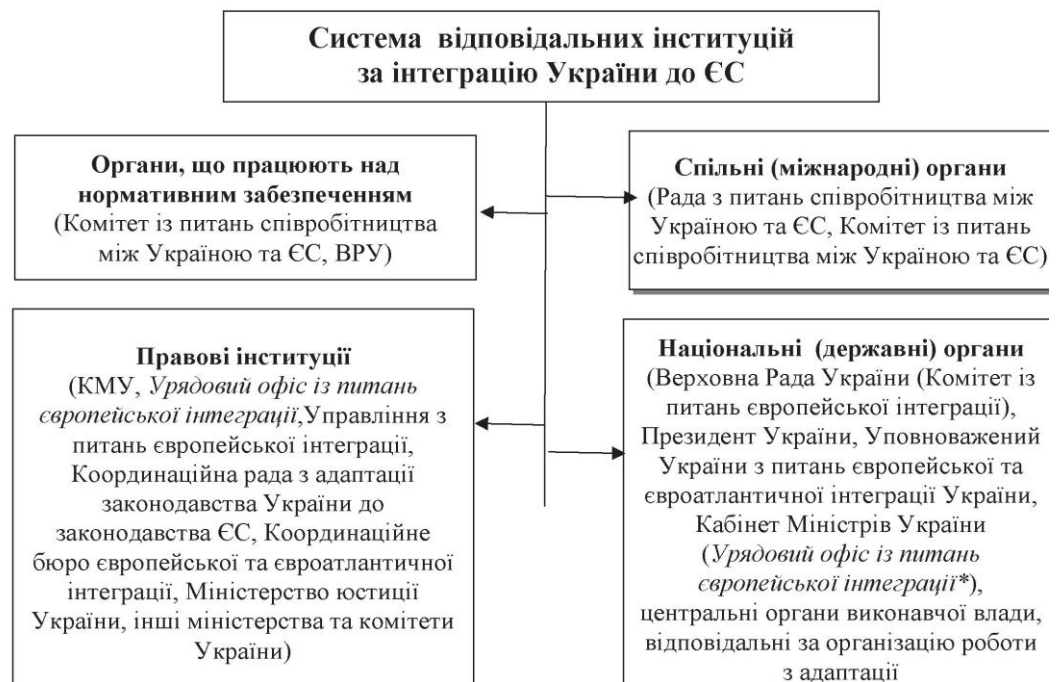

Рис.3.2. Система інституцій, відповідальних за євроінтеграцію України

Основне завдання Урядового офісу з питань євроінтеграції полягає у забезпеченні належної організації та реалізації політики у сфері європейської інтеграції та виконанні Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. На нього покладено завдання щодо: координації діяльності органів виконавчої влади з розроблення та здійснення заходів, спрямованих на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, інших міжнародних договорів України з питань європейської інтеграції і домовленостей між Україною та ЄС; планування, проведення моніторингу й оцінки ефективності та результативності виконання завдань у сфері європейської інтеграції, у тому

числі з виконання Угоди; координації діяльності органів виконавчої влади з розроблення проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів, спрямованих на виконання Угоди, інших міжнародних договорів України з питань європейської інтеграції і домовленостей між Україною та ЄС; удосконалення системи та механізмів координації діяльності органів виконавчої влади у сфері євроінтеграції.

Ринковими чинниками європейської інтеграції України є комплекс явищ і процесів, що формують ринковий механізм і водночас впливають на його функціонування. Ринкові фактори кількісно відображаються цілою низкою показників економічного розвитку. Згідно з теорією маркетингу, до основних ринкових чинників належать: попит, пропозиція, ринковий простір, час, рівень конкуренції. Ринкові фактори інакше ще називаються елементами ринку. Зазначені показники тією чи іншою мірою висвітлюють кількісний складник якісних змін процесу євроінтеграції.

Якісна характеристика визначає ті проблеми чи здобутки, що отримані у процесі євроінтеграції. Це стосується передусім приведення вітчизняного законодавства до норм ЄС, зведення до мінімуму корупційних схем, про що нам постійно нагадують європейські партнери. Цей крок сприятиме запуску ринкового механізму в Україні, а отже, й активізації чинників, що позитивно впливатимуть на його функціонування. Необхідно пришвидшити процес реформування та створення таких ринкових інституцій, як інститут приватного права, інститут власності, інститут ціноутворення, фінансовий ринок; податкової, грошово-кредитної, страхової системи; соціальної, фінансової, інвестиційної та податкової політики, адміністративної системи тощо. Зазначені інституції сьогодні виступають основними ринковими чинниками європейської економічної інтеграції України, зокрема запорукою ефективною діяльності зони вільної торгівлі з ЄС.

Основними показниками, що дають змогу оцінити загальний стан конкурентоспроможності України та її ринково-інституційні елементи, є Індекс глобальної конкурентоспроможності (*Global Competitiveness Index*,

GCI), запропонований у 2004 р. Всесвітнім економічним форумом, Індекс ведення бізнесу (*The Doing Business*) та Індекс економічної свободи (*Heritage Foundation*). Динаміка рейтингу зазначених індексів наведена в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Місце України у світових рейтингах, що характеризують інвестиційну привабливість країни, за період 2008—2015 рр.

Показник/рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2008
Індекс глобальної конкурентоспроможності (<i>Global Competitiveness Index</i>) (<i>GCI</i>)	72 (з 139)	82 (з 143)	89 (з 143)	82 (з 144)	73 (з 144)	84 (з 148)	76 (з 144)	79 (з 140)	47
Індекс ведення бізнесу (<i>The Doing Business</i>)	146 (з 176)	145 (з 176)	147 (з 183)	149 (з 178)	152 (з 183)	137 (з 184)	112 (з 189)	96 (з 185)	50
Індекс економічної свободи (<i>Heritage Foundation</i>)	133 (з 157)	152 (з 179)	162 (з 179)	163 (з 179)	161 (з 179)	163 (з 179)	155 (з 179)	162 (з 178)	429

Як показано в табл. 1, у 2015 р. за Індексом глобальної конкурентоспроможності Україна знаходиться на 79-му місці серед 140 країн, що на сім позицій нижче, ніж у 2008 р. та на три порівняно з 2014 р. Лідерами у рейтингу є Швейцарія та Сінгапур, а продовжують Топ-10 найбільш конкурентоспроможні країни: США, Німеччина, Нідерланди, Японія, Гонконг, Фінляндія, Швеція та Великобританія.

Найнижчі рейтинги Україна займає за такими показниками, як макроекономічне середовище (134-е місце зі 140 країн), насамперед через тиск інфляції, юридична незалежність (132-ге), втрати бізнесу через загрози тероризму (133-те), захист міноритарних акціонерів (134-е), марнотратність державних видатків (134-е), якість доріг (132-е), ефективність антимонопольної політики (136-е), стійкість банків (140-е місце). Найкращі позиції - у блоці «Інновації», що відображає високий інноваційний потенціал

країни: наявність наукових та інженерних кадрів (29-е), якість науково-дослідних закладів (43-тє), кількість патентів на винаходи (50-е).

Група «якість інституцій», що визначає інституційні чинники розвитку країни, у загальному індексі глобальної конкурентоспроможності складається з 21 показника, а група ринкових чинників складається із 16 змінних, що відображають ефективність ринку товарів та послуг.

Позиція України у рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності за складниками якості інституцій протягом 2014-2015 рр. знаходиться на 130-му місці, що відносить її до групи країн-аутсайдерів. Умовно складники якості інституцій можна поділити на три групи, що стосуються якості прав, захисту і свобод, якості державного та корпоративного управління.

Так, у групі якості інституцій, що відображають права та свободи в Україні, практично всі показники демонструють дуже низькі позиції. Спадні позиції в 2015 р. показують такі складники, як організована злочинність (мінус 2 позиції, 128-е місце), незаконні виплати (корупція) та хабарництво (мінус 4, 122-ге місце). Впали оцінки втрат бізнесу від загрози тероризму (мінус 16 позицій, 133-тє місце) та бізнес-утрати від злочинності та насильства (мінус 19 позицій, 116-е місце). Ці негативні зміни показників мають як суб'єктивні (внутрішньополітичні), так і об'єктивні причини, що пов'язані із військовими діями на сході країни.

Інші показники групи прав, захисту та свобод демонструють незначне покращання позицій України, втім, їх рівень залишається надзвичайно низьким. Доволі високі позиції порівняно з іншими показниками: показник рівня захисту інвесторів - 95-е місце, що вище на 10 позицій порівняно з 2014 р. Найнижчі показники: надійність роботи правоохоронних органів (133-тє місце), захист права власності (132-е) та інтелектуальної власності (120-е). Незважаючи на дуже низьку позицію показника незалежності суддів (132-е місце), його рівень піднявся у рейтингу аж на вісім позицій. Разом із цим у сфері правосуддя на сім позицій покращився рівень ефективності

врегулювання правових суперечностей (122-ге місце) та ефективності правової бази - на вісім позицій (123-тє місце). Як бачимо, незначні, проте вкрай важливі зрушення у системі захисту прав та свобод в Україні дають надію та створюють позитивні передумови реформ як виконавчої, так і судової влади як основи забезпечення незалежного правосуддя для всіх громадян України. Зазначене є ключовим елементом євроінтеграційних процесів нашої держави.

Незначно покращились показники, що відображають рівень державного управління та політичні реформи в Україні, а саме: чинник суспільної довіри до політиків (мінус 16 позицій, 80-е місце), фаворитизм у рішеннях чиновників (мінус 17 позицій, 99-е місце), тягар державного регулювання (мінус 28 позицій, 87-е місце), прозорість урядової політики (мінус 6 позицій, 98-е місце).

Найгіршими в групі якості державного управління є позиції, що стосуються: оцінки бізнесом марнотратства у бюджетних витратах (134-е місце), міцність аудиту і звітності стандартів обліку (124-е місце) та відведення державних коштів (111-е місце). Це вкрай негативно впливає та сповільнює хід політичних реформ.

Досі залишається дуже низькими показники якості корпоративного управління, що перешкоджає формуванню бізнес-середовища та припливу іноземних інвестицій. Про це наочно демонструють майже останні місця у рейтингу серед таких показників, як: захист інтересів міноритарних акціонерів, захист інтересів акціонерів (134-е місце) та ефективність корпоративного управління (125-е місце).

Згідно з даними табл. 3, у 2015 р. позиція України у загальному рейтингу показників, що характеризують ефективність ринку товарів та послуг, становить 106-е місце, що на шість позицій вище 2014 р. (112-е). Загальний рівень показника хоча і зріс, проте залишається занадто низьким для того, щоб стверджувати, що Україна завершила трансформаційний процес.

За складником ефективності ринку товарів Україна значно відстає за показником ефективності антимонопольної політики (136-е місце зі 140) та

впливом оподаткування на бажання інвестувати (129-е), частка іноземної власності (126-е). Також низькі оцінки за показниками, що стосуються прямих іноземних інвестицій: частка іноземної власності (126-е) та вплив регулювання на ПІІ (122-ге), вплив оподаткування на стимулювання інвестицій (129-е). Досі залишається низьким рівень ефективності функціонування податкової системи, про що засвідчує рівень показників впливу оподаткування на стимул до інвестування (129-е), рівень загальної податкової ставки (118-е), тягар митних процедур (113-е місце).

З іншого боку, Україна покращала свої позиції за складниками «ступінь домінування на ринку» (плюс 31 позиція, 98-е місце серед 140 країн у рейтингу) та «інтенсивність конкуренції на місцевому ринку» (плюс 2 позиції, 99-е місце у світі).

Отже, для реалізації євроінтеграційних прагнень Україні необхідно активно діяти у напрямі реалізації положень Угоди про асоціацію та налагодити ефективну діяльність зони вільної торгівлі з ЄС. Це вимагає пришвидшення проведення ринкових реформ та адаптації законодавства ЄС шляхом запровадження технічних регламентів, санітарних, фітосанітарних норм та стандартів ЄС. Також важливо вирішити на законодавчому та виконавчих рівнях проблеми захисту прав інтелектуальної власності, конкуренції, внутрішнього ринку, формування земельних відносин, трансфертного ціноутворення та оподаткування, механізмів функціонування судової та виконавчої влади, зайнятості та соціальної політики. Не менш важливими є сприяння розвитку торгівлі та інвестицій, створення підґрунтя для взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, громадського, науково-технологічного та культурного співробітництва, а також підтримки зусиль України щодо зміцнення демократії, збільшення обсягів виробництва та експорту і завершення переходу до ринкової економіки. Позитивні зрушення реформ, спрямованих на розвиток ринкових відносин та євроінтеграцію, забезпечать можливість практичного вирішення існуючих проблем у сфері розвитку Української держави.

ВИСНОВКИ

Зовнішньоекономічна політика України - це сукупність цілеспрямованих державних заходів щодо реалізації економічного потенціалу країни на зовнішньому ринку та задоволення власних потреб за рахунок товарів і послуг іноземного виробника. Головним завданням зовнішньоекономічної політики є створення сприятливих умов для розширеного відтворення усередині країни.

Україна в інтеграційних процесах як основну мету визначає співробітництво з різними міжнародними організаціями та фінансовими інституціями. Ця співпраця направлена на розвиток економічних, соціальних та геополітичних процесів в Україні. Інтеграція України в світову спільноту має як позитивні так і негативні наслідки. Основним пріоритетним напрямом у розвитку інтеграційних процесів України є вихід її на світовий ринок як держави з позитивним економічним та політичним іміджем.

Перспектива членства в ЄС для України є додатковим вагомим стимулом та мотиваційним фактором внутрішніх реформ, цивілізованого врегулювання всіх внутрішніх та зовнішніх неузгодженостей. Від інтеграції України до ЄС виграють не тільки ці дві сторони, але й уся центрально континентальна Європа, адже після розширення Європейського Союзу за рахунок країн Центрально-Східної Європи та держав Балтії, Європейський союз максимально наблизився до України, що надає особливого статусу їхнім відносинам і створює реальні можливості для співпраці.

Також можна сказати, що Україна як суверенна держава поки що не має такого значного впливу на інтеграційні процеси в Європі як цього хотілося б, але основи для руху у вірному напрямі вже було закладено. Перебуваючи в центрі Європи, поряд з державами що активно перебудовують свої економіки, Україна помітно відстала та не встигає за процесами, що відбуваються в сусідніх країнах.

Світові аналітики виділяють можливі негативні наслідки, які можуть зробити Україну ще слабкішою на світовій арені, ніж вона є зараз.

Перш за все, це наслідки дотаційної політики Євросоюзу, адже, видача великих сум для держави, може призвести до втрати місцевої економіки свого державного суверенітету, оскільки управління фінансами та економікою буде здійснювати ЄвроСоюз.

По-друге, висока конкуренція на європейському ринку продовольчих та промислових товарів залишають українську продукцію без шансів, зокрема для України дістануться дорогі європейські продукти, які не зможуть конкурувати з вітчизняними продуктами.

Проблема економічної інтеграції для України є однією з першочергових, а враховуючи, що Україна - одна з найбільших європейських держав, то для неї особливо важливою є інтеграція саме з країнами Європи і, в першу чергу, з країнами-членами Європейського Союзу.

Для реалізації євроінтеграційних прагнень Україні необхідно активно діяти у напрямі реалізації положень Угоди про асоціацію та налагодити ефективну діяльність зони вільної торгівлі з ЄС. Це вимагає пришвидшення проведення ринкових реформ та адаптації законодавства ЄС шляхом запровадження технічних регламентів, санітарних, фітосанітарних норм та стандартів ЄС. Також важливо вирішити на законодавчому та виконавчих рівнях проблеми захисту прав інтелектуальної власності, конкуренції, внутрішнього ринку, формування земельних відносин, трансфертного ціноутворення та оподаткування, механізмів функціонування судової та виконавчої влади, зайнятості та соціальної політики. Не менш важливими є сприяння розвитку торгівлі та інвестицій, створення підґрунтя для взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, громадського, науково-технологічного та культурного співробітництва, а також підтримки зусиль України щодо зміцнення демократії, збільшення обсягів виробництва та експорту і завершення переходу до ринкової економіки. Позитивні зрушення реформ, спрямованих на розвиток ринкових відносин та євроінтеграцію, забезпечать можливість практичного вирішення існуючих проблем у сфері розвитку Української держави.

Список використаних джерел:

1. Бабенко В. О. Розвиток інтеграційних процесів України та країн-членів БРІКС в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / В. О. Бабенко. // Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. - 2016. - № 3. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_3_3
2. Беренда С. В. Господарська інтеграції України з країнами ЄС в контексті утворення глобальних та регіональних ланцюгів доданої вартості [Електронний ресурс] / С. В. Беренда, І. І. Зелцер // Социальная экономика. - 2016. - № 1. - С. 16-24. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2016_1_4
3. Гужва І. Ю. Перспективи розвитку економіки України в умовах інтеграції до міжнародного ринку товарів та послуг [Електронний ресурс] / І. Ю. Гужва // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2016. - Вип. 17(1). - С. 19-24. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17\(1\)__6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17(1)__6)
4. Гургула Т. В. Проблеми впливу інтеграційних процесів на розвиток внутрішнього ринку України [Електронний ресурс] / Т. В. Гургула, Ю. Р. Футало // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. - 2016. - Вип. 11. - С. 356-363. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkpnuen_2016_11_51
5. Дацків І. Актуальні питання протиріч інтеграції України до Європейського союзу: історичний аспект [Електронний ресурс] / І. Дацків, О. Ляшенко // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія: : Історія, міжнародні відносини. - 2016. - Вип. 17. - С. 58-65. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2016_17_7
6. Дербеньова Я. В. Підходи до оцінки ефектів інтеграційної угоди України та ЄС [Електронний ресурс] / Я. В. Дербеньова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. - 2016. - № 1. - С. 116-122. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pirpr_2016_1_20
7. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс] – Режим доступу до

ресурсу: http://reforms.in.ua/Content/Download/tasks-performance/status/AA_impl_report_02_2015_GOEI.pdf.

8. Колесніков В. П. Управління промисловістю України в умовах інтеграційних процесів у світовій економіці [Електронний ресурс] / В. П. Колесніков, М. А. Худомака // Економічний вісник ДВНЗ "Український державний хіміко-технологічний університет". - 2016. - № 1. - С. 46-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evdvnz_2016_1_11

9. Копійка В.В. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко ; за ред. акад. НАН України, Надзв. і Повнов. Посла України Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012. – 760 с.

10. Кравчук О. Можливі соціально-економічні наслідки євроінтеграції для України [Електронний ресурс] / Олександр Кравчук // Центр соціальних і трудових досліджень. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://cslr.org.ua/mozhlivi-sotsialno-ekonomichni-naslidki-yevrointegratsiyi-dlya-ukrayini/>

11. Магда Є. В. Загрози гібридної війни для європейської інтеграції України [Електронний ресурс] / Є. В. Магда // Стратегічна панорама. - 2016. - № 1. - С. 61-65. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stpa_2016_1_10

12. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

13. Перепелюкова О. В. Геоелекономічна стратегія України та її регіонально-інтеграційні пріоритети [Електронний ресурс] / О. В. Перепелюкова, О. В. Денисюк // Економіка та право. Серія : Економіка. - 2016. - № 2. - С. 40-45. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есprec_2016_2_7

14. Усенко О.О. Лібералізація торговельно-економічних відносин України та ЄС / О.О. Усенко // Теорія і практика економіки і підприємництва: Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції м. Алушта, 11–13 травня 2006 р. – Сімферополь, 2006. – С. 49–50 (0,1 д.а.)

15. Ходорович О.С. Розвиток зовнішньоекономічних операцій та шляхи її удосконалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_WP_2010/Economics/71141.doc.htm
16. Шамборовський Г.О. Ринково-інституційні чинники інтеграції України до Європейського Союзу / Г.О. Шамборовський // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2016. - Т. 21, Вип. 8. - С. 35-40. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_8_9
17. Шнирков О. Політика Європейського Союзу у сфері міжнародної торгівлі: особливості сучасного етапу / О. Шнирков // Економічний часопис – XXI. – 2009. № 5. С. 28-31.